

HENRIK J. BJERRE, STEFAN G. JACOBSEN OG RIKKE A. PETERS

Redaktionelt forord

- Seksualitetens antinomi

I et talkshow på fransk tv i 1986 fik den dengang unge og uskyldige sangerinde Whitney Houston sig noget af en overraskelse. Hendes franske kollega Serge Gainsbourg komplementerede hende for hendes stemme – ”hun er et geni” – og udtrykte sin betagelse over denne skønne kvinde. Værten for showet forsøgte at holde kærlighedserklæringerne nogenlunde afdæmpede og ordentlige, især når han oversatte dem til engelsk, og han mere end antydede, at den eksplicitte tone skyldtes et overdrevet alkoholindtag, men det gjorde kun Gainsbourg så irriteret, at han vredt irettesatte værten for at være bornert og behandle samtalen som en diplomatisk forhandling. I stedet gjorde han det selv, på et noget gebrokkent engelsk, tydeligt, hvad han egentlig ønskede at sige: ”I want to fuck her!”

Udtrykker dette lille oprin ikke ganske præcist dobbeltheden i den vestlige verdens seksualmoral i dag? På den ene side er vi blevet mere snerpede og forsigtige. Forargelsen over seksuelle udskjelser eller bare eksplicitte tilkendegivelser af fantasier og tilbøjeligheder er taget til. Der er ikke megen frigjorthed og løssluppenhed over de offentlige debatter og diskussioner – ikke engang i akademiske kredse, hvor ellers alle tabuer er til forhandling og alt kan kritiseres. På den anden side flourerer seksuelle praksisser og tilbud, som ingen havde turdet drømme om for relativt få år siden. Den pæne, lidt bornerte overflade sameksisterer med voldsomme praksisser, perversioner og rå begær. På den ene side forargelsen over pornoindustrien; på den anden side endeløs porno med stadigt mere bizarre ideer. På den ene side familiepolitikere med solide, borgerlige værdier; på den anden side afsløring efter afsløring af dobbeltliv og hemmelige magtfantasier og ustyrligt begær. En inddæmmed, skyldplaget og forbudt seksualitet kan føre til aggressioner og perversioner, eller, lidt mindre dramatisk: Umuligheden af en kærlig, erotisk ladet kompliment, kan føre til nødvendigheden af et opsætsigt, demonstrativt: ”I want to fuck her!”

Det kan virke som om, at seksualiteten er fanget i en form for historisk

antinomi, dvs. en uløselig knude, en selvmodsigelse i modsatrettede lov-mæssigheder, der på paradoksal vis eksisterer ved siden af hinanden. 40 års kamp for seksuel frigørelse har ikke ført til de revolutioner, man kunne have drømt om. Interviewet med Henning Bech og Vivi Hollænder, der afslutter dette nummers temasektion, efterlader således i virkeligheden læseren, i hvert fald interviewerne, med en undren: Undren over, at det skal være så svært at skabe en frigørelse, der i det mindste tillader folk at kunne mene og gøre hvad de vil, så længe det ikke skader andre, som Henning Bech formulerer det. Og en undren over, at også det akademiske landskab stadig synes at være låst fast i en akavethed omkring seksualiteten og ikke rigtigt kan håndtere den *head on*.

Hvis man kigger tilbage på de forgange næsten 30 års *Slagmark*-udgivelser har temaerne været så forskellige som krig, undergang, begrebshistorie, Darwinisme, jødedom, arkitektur, mellemkrigstidens København, ledelse, historiepolitik, italiensk filosofi, ret og demokrati samt den moderne medicin, og vi har taget tænkere som blandt andre Ludwig Wittgenstein, Jean-Paul Sartre, Martin Heidegger, Baruch Spinoza, Platon, Hans-Georg Gadamer og senest Carl Schmitt, Charles Taylor og Hans Blumenberg under kærlig behandling. Disse emner stemmer for så vidt godt overens med vores målsætning om at behandle centrale idéhistoriske problemstillinger og emner i en tværfagligt lys. I kølvandet på en lang og heftig diskussion blandt flere af redaktionens medlemmer i en sen natte-time i vinteren 2009-2010, hvor debatemetnet var seksualitet, måtte vi dog undrende spørge os selv, hvorfor *Slagmark* aldrig havde viet et temanummer til dette fænomen. Seksualiteten er ikke et fænomen, der manifesterer sig på ensartede og universelt sammenlignelige måder. Den er ganske vist et biologisk faktum og som sådan almenmenneskelig, men dens måde at komme til syne og blive italesat på er ikke ahistorisk. Seksualiteten er tværtimod altid bundet til bestemte kulturelle og diskursive kontekster. Det er i virkeligheden svært at forestille sig et emne mere egnet til en idéhistorisk antologi. Seksualiteten virker altid under historiske og politiske betingelser; den udfolder sig i kraft af og på trods af sociale og moralske konventioner, og den er en drivkraft og en faktor i stort set alle livets facetter. Lad os markere seksualitetens historiske og kulturelle forankringer gennem flertalsbetegnelsen *seksualiteter*; der er ikke bare kopulerende kroppe, men begær, orienteringer, praksisser, overskridelser, bekymringer, udnyttelse, politiske problemer og snerperi. Under overskriften *Seksualiteter* ønsker vi således at iværksætte en idéhistorisk undersøgelse og temati-

sering af de menneskelige seksualiteter.

Fraværet af en intellektuel debat om seksualiteter er for afgørende til at blot at være et spørgsmål om forskningsmæssige modeluner, både hvad angår fraværets årsager og dets konsekvenser. Ligesom ethvert andet politisk, æstetisk, kulturelt eller historisk forskningsemne aldrig kan siges at være udtømt og undersøgt til bunds, så gælder det også for seksualiteter, at alt ikke blev sagt i 1970'erne. Og det er netop paradoksalt, når emnet er så sjældent 'demokratisk': Intet menneske er fri for seksualiteter, de optager vores tid og vores sind. Som det siges så præcist af Ole Thomsen i artiklen om grækernes homoseksualitet: "Brunsten, begæret efter genital kontakt og hvad deraf måtte følge, er kilden til det hele." Konsekvenserne af seksualiteternes fravær rækker derfor langt ud over 'parnasset'. Når der ikke er gang i en vedvarende og kvalificeret debat i tidsskrifter, bøger og andre medier om den måde seksualiteter kan udvikle sig på, så er forholdet til seksualiteter overladt til tavshed hos den enkelte og i grupper. Selvfølgelig bliver sex dyrket, begloet og besnakkent konstant, men meget tyder på, at der skal en større kollektiv debatkultur til for at angribe de tabuer, den usikkerhed og det ubehag, der for mange mennesker stadig er forbundet med seksualitet. Det forbliver muligvis et vilkår, og det er selvfølgelig også noget af det pirrende i livet, at vi ikke forstår og ved alting om vores og andres kroppe, men ikke desto mindre undrer det os, at de intellektuelle stemmer er så tavse som de er på dette område. Det er bemærkelsesværdigt, at en sentens fra Sigmund Freuds *Kulturens Byrde* fra 1929 stadig kan virke som en relativt progressiv intellektuel karakteristik af helt basale problemstillinger i vores (manglende) forståelse af og for forskelligartede seksualiteter:

Det kønsmodne individs objektvalg bliver indsnævret til det modsatte køn, de fleste ikke-genitale tilfredsstillelser bliver undsagt som perversioener. Det krav om et for alle ensartet seksualliv, der giver sig til kende i disse forbud, sætter sig ud over ulighederne i menneskenes medfødte og erhvervede seksualkonstitution, afskærer et ret stort antal af dem fra seksualnydelse og bliver dermed en kilde til stor uretfærdighed. (Freud 1965: 47-48)

Ganske vist findes der naturligvis – og heldigvis – i dag både uddannelse, forskning og folkeoplysning i sexologi, men det er ikke desto mindre stadig påfaldende og måske endda en smule paradoksalt, at emnet dermed netop ved sin betegnelse betragtes som et særskilt fagområde – som om der var en lille gren af videnskaben og livet, der angik "sex" og så en uendelighed af andre områder uden forbindelse til det, der foregår i sove-

værelset. Dette nummer af *Slagmark* er et beskedent bidrag til at brede forståelsen af seksualiteter videre ud i den offentlige og intellektuelle debat.

Vores undren over seksualitetens fravær i en dansk idehistorisk kontekst samt diskussionen af seksualitetens historiske og kulturelle forankring danner baggrunden for, at vi i *Slagmarks* temanummer 61 tager fat i emnet seksualiteter forstået som seksualiteternes italesættelse, sprogliggørelse – eller diskursive udtryk om man vil. Seksualitetens kontekstualisering rummer således både et historisk og et aktuelt samtidsdiagnostisk perspektiv, der udbredes i ni ganske forskelligartede artikler med både sociologiske, antropologiske, æstetiske, filosofiske, teologiske psykoanalytiske og historiske indgangsvinkler, samt i et interview med sexologen Vivi Højlender og sociologen og seksualitetsforskeren, professor Henning Bech.

Rune Gades artikel diskuterer forskellige diskurser omkring legalisering af pornografi i Danmark i slutningen af 1960'erne. Artiklens fokus er spørgsmålet om de skiftende kulturelle betydninger af både seksualitet og religion i en periode, hvor begge områder gennemgik en væsentlig politisering. Gade viser, hvordan billedkunstnere bidrog til denne udvikling, og han fremhæver særligt den situationistiske kunstner Jens Jørgen Thorsen gentagne fortolkning af en seksualiseret Kristusfigur.

Ole Thomsens artikel foretager gennem en læsning af en række græske dokumenter et opgør med Foucaults magtteoretiske tese om, at den græske pæderasti var kendetegnet ved en asymmetrisk relation, og dermed bestod i grov udnyttelse af mindreårige. Artiklen præsenterer os således for et radikalt nyt billede af grækernes opfattelse af krop, seksualitet, leg og erotik.

M. Pontoppidan undersøger i sin artikel, hvordan obscøne ord er blevet brugt i litteraturhistorien, og mere specifikt om deres forhold til den erotiske sfære. Er disse ord seksuelt ophidsende, eller rettere det modsatte? Og hvorfor påvirker de os, som de gør? Artiklen tager udgangspunkt i forfatteren C.S. Lewis' respons på debatten i kølvandet på D.H. Lawrences projekt i *Lady Chatterley's lover*. Pontoppidan leverer en grundig analyse af forskellige obscøne ord og ordspil i værket og afdækker, hvordan litteraturhistoriske debatter har forholdt sig til det obscønes anvendelsesmuligheder siden Lawrence.

I sin artikel om "Afgrundsblikket" foretager **Jon Auring Grimm** en sammenligning af begærsløkkiken hos Markis de Sade og Friedrich Nietzsche. For begge udgør repræsentationen af den anden et særligt problem, men mens de Sade fastholder en reaktiv repræsentationsform i

bestandige og gentagne transgressioner, der skal bekræfte subjektets herredømme, søger Nietzsches overmenneske tværtimod udover repræsentationens logik som sådan.

Transgressionsproblematikken er ligeledes nærværende hos **Christian Groes-Green**. I artiklen *Øjeblikkets orgier* fremlægger han, på baggrund af feltstudier i Maputo i Mozambique, et nyt syn på unge afrikanske marginaliserede mænds dyrkelse af usikker sex. Ud fra George Batailles teori om overskridelse og med afsæt i undersøgelsen af de unges livsverden betoner artiklen, hvordan deres oplevelser af en samfundsmæssig undtagelsestilstand affødt af den Mozambiquiske regeringens neoliberale reformer, gøder jorden for en dyrkelse af øjeblikkets 'orgier'. Groes-Green gør således op med forestillingen om, at unge mænds dyrkelse af ubeskyttet sex eller deltagelse i voldelige optøjer, bør anskues som et udtryk for uvidenhed om hiv-smitten eller ligegyldighed over samfundets love og normer.

I artiklen *Den 'rigtige' sex* præsenterer sociolog **Morten Emmerik Wøldike** sit bud på en læsning af den danske seksualdebat gennem de seneste årtier. Wøldikes analyse viser, hvordan seksualdebatten, der siden 1960'erne har været ikke-forbudsorienteret og baseret på en idé om personlig etik, i løbet af det seneste årti har bevæget sig 'tilbage' i en moralsk forståelses- og analysehorisont præget af antagonistiske og moralistiske 'kampe', som i høj grad kommer til udtryk gennem (hetero)normative standpunkter vedrørende seksuelle og kropslige lyster. Afslutningsvis undersøger Wøldike, hvordan vi kan lade os inspirere af Foucaults perspektiv om etikken og en etisk sensibilitet som en alternativ analysedagsorden til den moralistiske tilgang til seksualiteten.

For at insistere på det tværdisciplinære potentiale i temaet har vi desuden valgt at indkalde afsøgende essays fra forskellige faglige kontekster, hvor seksualiteten normalt ikke har hovedfokus. Det har resulteret i afsøgninger af tidlig pornografi, teologiens forhold til sex og en analyse af sexualitet i Lars von Trier's *Antichrist*.

Historikeren **Nina Søndergaard** beretter i artiklen *Mit hemmelige liv – en victoriansk sexodyssé* om det anonyme værk *Mit hemmelige liv* (eng. *My Secret Life*), der udkom i England i årene 1888-1894 og som vakte en del furore på grund af værkets realistiske beskrivelser af den victorianske gentleman 'Walters' talrige seksuelle oplevelser. Søndergaard går i rette med værkets mange kritikere og de forskere, der traditionelt har overset beretningens karakter af forsvarsskrift for især kvindernes seksualitet. Ifølge Søndergaard udgør værket en vigtig historisk kilde til den tids seksuelle praksisser

og hun viser i sin læsning, hvordan Walters beskrivelser må føre til en re-urdering af vores forestilling om victoriatiden og særligt den victorianske kvinde som snerpet og ude af stand til at føle seksuel lyst.

Poul Joachim Stender konstaterer i ”Kristendom og Sex”, at på trods af den nytestamentlige fjendtlighed overfor sex, så er teologi i dag nået til enighed om at opfatte erotikken som en af Guds gaver til menneskeheden. Spørgsmålet er, hvilken erotik der enighed om, og hvor meget plads den får i den kristne verden? Efter en række fortolkninger af de gammel- og nytestamentlige passager, der behandler seksualiteten eksplicit, diskuterer Stender bl.a. teologiens forhold til homoseksualitet og argumenterer for, at den bibelske forståelse af mennesket som et driftsvæsen kan overvinde fordomme overfor afvigelser fra heteroseksualiteten.

Lilian Munk Rösing tager afsæt i de negative og delvist fordømmende anmeldelser af Lars von Triers *Antichrist*, der dominerede receptionen iblandt især erklærede feministiske kritikere. Påstanden er, at disse kritikere næsten fuldstændig misforstår filmens æstetiske dimensioner. I stedet foreslås en læsning af filmen som én lang udfoldelse af, hvad Freud kaldte ”urscenen”, dvs. barnets traumatiske realisering af forældrenes seksuelle forhold. *Antichrist* er ikke en misogyn fornedrelse af kvinden; nærmest tværtimod: Den er et forsøg på at konfrontere og bearbejde det traumatiske i forholdet mellem kønnene.

Slagmark bringer desuden i dette nummer et dobbeltinterview med **Henning Bech** og **Vivi Hollænder**, henholdsvis seksualitetsforsker og sexolog, der således formidler et samtidsdiagnostisk blik på seksualiteten med fokus på både samfundsanalytiske og kliniske perspektiver.

I intermezzosektionen er vi stolte over at kunne præsentere en samling af Friedrich Nietzsches aforismer fra 1883, ”*Ond visdom*” / *Pile*, der her for første gang foreligger i en dansk oversættelse. **Peter K. Westergaard** har oversat aforismerne til smukt dansk og ligeledes skrevet en indledning, der placerer sentenserne i forhold til Nietzsches filosofi og forfatterskab.

Vanen tro afsluttes nummeret med en anmeldersektion.

Tilbage er kun at ønske rigtig god læselyst!

På redaktionens vegne

Henrik Jøker Bjerre, Stefan Gaarsmand Jacobsen og Rikke Alberg Peters

Litteratur:

Freud, Sigmund (1965): *Kulturens byrde*, København: Hans Reitzels Forlag.